Příklad 1 - měření periody matematického kyvadla

Zadání:
V tabulce jsou uvedeny výsledky měření periody kmitů matematického kyvadla. Pro větší přesnost byla vždy změřena doba 10 kmitů $10\,T$.

n	$10\,T$ (s)
1	17.8
2	18.1
3	18.0
4	17.8
5	17.9
6	17.8
7	18.0
8	18.1
9	17.9
10	17.7

(a) Vypočítejte odhad očekávané hodnoty μ_T a odchylky σ periody T.

(b) Jaký typ neurčitosti je vypočítaná odchylka σ (typ A nebo B)?

(c) Přesnost měření času (standardní odchylku) odhadujeme jako 0.05 s. Jaká je velikost dodatečné chyby, kterou je zatížená perioda T?

(d) Jaký typ neurčitosti je tato dodatečná chyba (typ A nebo B)?

(e) Vypočítejte celkovou neurčitost σ_C měření periody T.

(f) Vypočítejte chybu odhadu μ_T očekávané hodnoty periody T.

(g) Zapište výsledek měření ve správném tvaru.

(10 bodů)

Řešení:
(a) V prvním kroku je potřeba vydělit všechny naměřené hodnoty $10\,T$ deseti. Odhad očekávané hodnoty μ_T vypočítáme jako aritmetický průměr naměřených period T_n.

$$\mu_T = \bar{T} = \frac{1}{10}\sum_{n=1}^{10} T_n = 1.791 \text{ s}$$

Odchylku 1 měření periody vypočítáme jako nepředpojatý odhad standardní odchylky.

$$\sigma_A = \sqrt{\frac{1}{9}\sum_{n=1}^{10}(T_n - \bar{T})^2} = 0.014 \text{ s}$$

(b) Odchylka σ_A má původ v náhodných jevech a je tedy neurčitostí typu A.

(c) Čas, tj. 10 period kmitů, měříme standardně s přesností 0.1 s. Odhad $\sigma = 0.05$ s je polovinou této přesnosti. Každá hodnota periody T je tudíž zatížena dodatečnou chybou $\sigma_B = 0.005$ s, která je 10krát nižší než v případě měření 10 period kmitů.

(d) Odchylka σ_B je dána odhadem přesnosti měřicí metody a je tedy neurčitostí typu B.

(e) Celková neurčitost měření periody T je dána odmocninou ze součtu kvadrátů neurčitostí typu A a B.

$$\sigma_C = \sqrt{\sigma_A^2 + \sigma_B^2} = 0.015 \text{ s}$$

(f) Každá hodnota T_n je tedy určena s chybou σ_C. Chyba odhadu očekávané hodnoty je dána chybou aritmetického průměru.

$$\sigma_{\bar{T}} = \frac{\sigma_C}{\sqrt{10}} = 0.005$$

(g) Výsledek měření periody zapíšeme ve správném tvaru jako $T = (1.791 \pm 0.005)$ s.

Příklad 2 - chyba triangulace

Zadání:
Pomocí triangulace je možné měřit vzdálenost velmi dalekých těles. Známe-li vzdálenost d dvou pozorovatelů A a B, kteří současně pozorují bod X pod úhly α a β, můžeme dopočítat vzdálenost h.

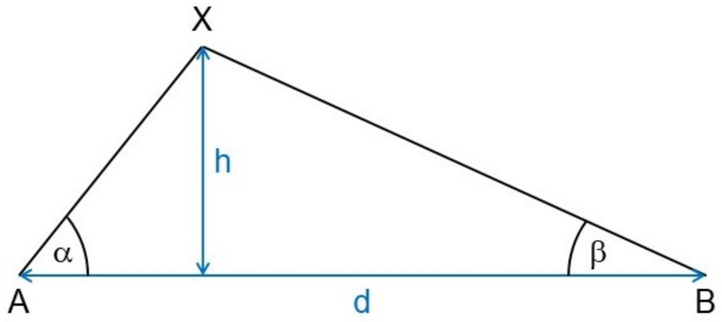

$$h = \frac{d\,\mathrm{tg}\alpha\,\mathrm{tg}\beta}{\mathrm{tg}\alpha + \mathrm{tg}\beta} = \frac{d}{\mathrm{cotg}\alpha + \mathrm{cotg}\beta}$$

Triangulací byla při demonstračním experimentu změřena výška učebny následovně. Pomocí 2 laserových ukazovátek namířených do stejného bodu na stropě byly určeny úhly $\alpha = (57 \pm 1)^\circ$ a $\beta = (74.5 \pm 0.5)^\circ$. Vzdálenost obou ukazovátek je $d = (6.72 \pm 0.03)$ m. Vypočítejte výšku místnosti h a její chybu σ_h. Výsledek zapište ve správném tvaru.

(5 bodů)

Řešení:
Spočítejme hodnotu výšky h pomocí druhého, jednoduššího vztahu.

$$h = \frac{d}{\mathrm{cotg}\alpha + \mathrm{cotg}\beta} = 7.3 \text{ m}$$

Chybu výšky h určíme pomocí metody přenosu chyb. Uvažujeme, že vzdálenost d a úhly α a β jsou nezávislé veličiny a jejich kovariance jsou tedy nulové. Zároveň nesmíme zapomenou převést chyby úhlů σ_α a σ_β do radiánů.

$$\sigma_h^2 = \left(\frac{\partial h}{\partial d}\sigma_d\right)^2 + \left(\frac{\partial h}{\partial \alpha}\sigma_\alpha\right)^2 + \left(\frac{\partial h}{\partial \beta}\sigma_\beta\right)^2$$

$$\sigma_h^2 = \left(\frac{\sigma_d}{\mathrm{cotg}\alpha + \mathrm{cotg}\beta}\right)^2 + \left(\frac{d}{(\mathrm{cotg}\alpha + \mathrm{cotg}\beta)^2}\frac{\sigma_\alpha}{\sin^2\alpha}\right)^2 + \left(\frac{d}{(\mathrm{cotg}\alpha + \mathrm{cotg}\beta)^2}\frac{\sigma_\beta}{\sin^2\beta}\right)^2$$

$$\sigma_h = \sqrt{\left(\frac{h}{d}\sigma_d\right)^2 + \left(\frac{h^2}{d}\frac{\sigma_\alpha}{\sin^2\alpha}\right)^2 + \left(\frac{h^2}{d}\frac{\sigma_\beta}{\sin^2\beta}\right)^2} = 0.2 \text{ m}$$

Výslednou výšku zapíšeme ve správném tvaru jako $h = (7.3 \pm 0.2)$ m.